

IRINYI JUDIT – IRINYI GÁBOR Tisztázódott Irinyi János születési helye

A sokakat érdeklő családfa-kutatás minket is rabul ejtett, hiszen foglalkoztatott elődeink sorsa, így elkezdtük kutatni az Irinyi család történetét. Természetesen hallottunk családi legendákat arról, hogy „híres őseink” között tarthatjuk számon Irinyi Jánost és Józsefet, ezért szerettünk volna hiteles forrásból meggyőződni e tényről. Kutatásba kezdtünk, hogy írott források segítségével, elsősorban anyakönyvi adatokkal igazoljuk feltevésünket.

Irinyi János kémikus, a zajtalan gyufa feltalálója volt. Nevéhez fűződik a kémia interdiszciplináris tudományá fejlődése Magyarországon. Testvérével, Józseffel együtt szerepet vállalt az 1848-as forradalomban, többek között a 12 pont vázlatának első megfogalmazója volt. Ha fellapozunk egy lexikont, s megkeressük Irinyi János nevét, az első, ami szemünkbe ötlük, hogy születési helye máig sem tisztázott. Egyesek szerint Nagylétán, mások szerint Zsákán született. Többen foglalkoztak életútjának feltárásával, s kutatták munkásságát, azonban születési helyére vonatkozóan egyértelmű bizonyíték nem vált ismertté eddig.

A Román Állami Levéltár nagyváradi székhelyű Bihar Megyei Kirendeltségén kutatva bukkantunk rá a diószegi görög nem egyesült (görögkeleti) anyaegyház 1817. évi keresztelési anyakönyvének¹ 16. számú bejegyzésére, amely Irinyi János pontos születési helyét és idejét tartalmazza. Az adatok szerint, 194 éve, Albison, 1817. május 18-án látta meg a napvilágot Irinyi János kasznár és Janovics Rozanda gyermekeként. 1817. május 24-én keresztelték meg a görög nem egyesült anyaszentegyházban, s a székelyhídi tekintetes Papának József úr tartotta keresztvíz alá.

A testvérpár apjának, Irinyi Jánosnak – aki később gróf Mandel nagylétei uradalmának volt tisztartója – hat gyermeke született: Viktória (a későbbi híres román író, publicista Iosif Vulcan édesanyja), Heléna, János, Antónia, József és Rozália. Közülük János (1817), Antónia (1820) és József (1822) a Bihar megyei Albison jöttek világra.

A családnevet természetesen csak a két fiú vihette tovább, József azonban 1859. február 17-én, 37 éves korában utódok nélkül

meghalt. János nagyon későn, 51 éves korában házasodott meg. A micskei származású, római katolikus vallású Baranyi Hermínát vette feleségül, aki özvegyasszonyként két gyermeket hozott magával az Irinyivel kötött házasságba. Irinyi János több életrajzírója említi, hogy két saját gyermeke is volt Baranyi Hermínától, Janka és Lajos, ám mindketten gyermekkorukban meghaltak. Ezeknek az információknak is igyekeztünk utánajárni.

A leánygyermek születésére és halálára vonatkozóan nem találtunk adatokat. Vértes, Nagyléta és Debrecen települések anyakönyveit (katolikus, református, görögkeleti) vizsgáltuk át, mivel a család ezeken a helyeken élt, de nem jártunk eredménnyel. Egyetlen fiáról, Lajosról azonban sikerült adatokat fellelnünk. 1870. november 13-án született Vértesen, amint az az ottani református anyakönyv adataiból kiderül.² E bejegyzés Irinyi János vallásváltoztatására vonatkozóan is szolgál információval, aki bár a keresztséget a görögkeleti vallásban nyerte el, halálakor már a református egyház tagja volt. Az áttérés időpontját csak valószínűsítjük, gyermekkorában történhetett, mivel a debreceni Református Kollégiumban tanult. Tény azonban, hogy Lajos fia születésekor az apa vallása már reformátusként szerepel az anyakönyvben.

Irinyi Lajos felesége az Úrmezőn született Toperczer Erzsébet volt, házasságukból három gyermek származott: Lajos – aki csak egy hónapot élt, s a nagypapa mellé temették Vértesen –, János Jenő és Gabriella.³ Mindketten Győrben éltek és itt is haltak meg. János Jenő szintén a kémia terén jeleskedett, okleveles kutató vegyészmérnök volt, 1977-ben hunyt el. Fia, János József elhagyta az országot, először Amerikában, majd Ausztráliában telepedett le, s két fia született (Justinian és Julian).

A gyufa feltalálójának tehát gyermeke, unokái, dédunokái és ükunokái is ismertek. Bár ezidáig még nem sikerült bizonyítékot találnunk a családjuk és Irinyi János leszármazottai közötti rokonságra, ám kutatásunk mégsem volt hiábavaló, hiszen néhány fontos adattal sikerült kiegészíteni egy olyan család történetét, amelyből több jeles személy is származott.

¹ Román Állami Levéltár Bihar Megyei Kirendeltsége. Colectia de stare civila. Inv. 87. D. 383. (Anyakönyvi gyűjtemény, 87. sz. egység, 383. kötet.) A jelzet az ottani levéltári nyilvántartás szerint a 87. leltári számú levéltári egységen belül (Inv. 87.) a 383. számú dosszié/kötetet jelöli (D. 383). A román levéltári rendszerben nincsenek állagok a fondokon belül, más a levéltári anyag hierarchiája, mint a magyaré. A fondokhoz leltár társul, s szerinti levéltári egységek vannak.

² MOL Mikrofilmek. Anyakönyvi gyűjtemény. Református egyház. Tiszántúli Egyházkerület. X 3606. Létavértes–Vértes. A 2461. sz. tekercs

³ Irinyi Lajos és Toperczer Erzsébet házasságkötését csak közvetett adatokból ismerjük: Irinyi János gyászjelentése, Lajos nevű gyermekük születési anyakönyvi bejegyzése. A két másik gyermekre (János Jenő és Gabriella) vonatkozóan szintén csak közvetett adataink vannak, a kutatást azonban rájuk vonatkozóan egyelőre nem terjesztettük ki.